

Skolen i årets løb

Af M. Blaksteen

Vi har vel egentlig altid været stolte af det danske uddannelsessystem fra grundskole til universitet. Vi har anset dets formidlinger af viden og holdninger for at ligge på et særdeles højt niveau, og vi har accepteret, at det ikke kunne være billigt.

En række undersøgelser med efterfølgende OECD-rapporter har dog i de senere år rystet vor overbevisning om uddannelsessystemets kvalitet. En ny undersøgelse fra foråret 1997¹ lignede tidligere års, men den var måske blevet lidt skarpere i formuleringerne. Vort uddannelsessystem er dyrt, det er dyrere end i alle de andre undersøgte OECD-lande, og folkeskoleelevernes resultater i læsning, skrivning, fysik/kemi og matematik synes at være ringere end i sammenlignelige lande for så vidt angår de yngre klassetrin. De eneste skulderklap i rapporten er bemærkninger om, at den danske uddannelsestradition lægger megen vægt på en tidlig personlighedsudvikling, samt at elevernes faglige niveau dog forbedres væsentligt på folkeskolens ældste klassetrin.

Undersøgelsesresultaterne har naturligvis fremkaldt stærk, offentlig diskussion herhjemme, for det nytter ikke længere med forsøg på simple bortforklaringer. Der er problemer, som vi må se på og drøfte i fællesskab (forskere, politikere, skolefolk og forældre). Kan der rejses reel kritik af f.eks. vore indlæringsmetoder i stavning og i matematik, så må vi vise mod til at erkende det og få foretaget de fornødne ændringer. Kan hændte, at det ville være en god ide at få foretaget nogle sammenlignelige forsøg m.h.t. læseindlæring i et antal 1. klasser, således at nogle af dem bliver undervist efter lyd- og stavemetoden og med sammenbundet skråskrift, mens andre bliver undervist efter ordbilledmetoden og med trykskrift. Det er faktisk de to muligheder, der af skolefolk bliver trukket frem i diskussionen om ansvaret for de dårlige resultater, – hvad med et rask, lille forsøg? Retfærdigvis bør det dog også nævnes dels, at OECD-rapporterne anerkender, at danske børn på de ældste klassetrin har indhentet de andre landes elever, og dels, at danske børn starter senere i skolen, end tilfældet er i de pågældende andre lande.

Ved Dansk Industris uddannelsespolitiske konference i februar 1997 faldt bemærkningen: »Det ikke alle kan lære, må ingen få lov at lære«, og det skulle nok opfattes som en karakteristik af folkeskolen. Taleren anbefalede i stedet en højere grad af konkurrence allerede i folkeskolen.² Der er her tale om en påstand, som ikke uden videre kan accepteres. Vi har her i landet valgt den udelte skole, og vi har valgt undervisningsdifferentiering som grundlag for folkeskolens arbejde. I kravet om undervisningsdifferentiering ligger naturligvis, at såvel de godt begavede som de svagere elever i en klasse skal tilgodeses ud fra deres forudsætninger.^{3, 4} Det er ikke vild

konkurrence, børnene i folkeskolen skal arbejde under, men der må tilstræbes en arbejdsform, hvor hver enkelt elev gøres interesseret i fremskridt ud fra egne forudsætninger. Ved en forventningsundersøgelse, som Undervisningsministeriet for nylig har ladet foretage via 2.523 telefoninterviews, viste det sig i øvrigt, at et flertal af forældrene ikke mente, at folkeskolen tilgodeså alle sider af den enkelte elevs alsidige udvikling.⁵

Socialdemokratiet beskæftigede sig også med folkeskolens arbejde og dens vilkår i sit hæfte »Nu er det børnenes tur«. Heri fastslås det bl.a., at der fremover skal lægges betydelig mere vægt på de grundlæggende faglige færdigheder og kundskaber, og at indlæringen skal starte tidligere, d.v.s. allerede i børnehaveklasserne. Der træffes ikke i hæftet et klart valg mellem den faglige udvikling og den personlige og sociale udvikling. De er »tværtimod hinandens forudsætninger«. Det vurderes også, at der skal stilles mange flere penge til rådighed for indkøb af undervisningsmaterialer. Som det så smukt siges: »Fremtiden skal tilhøre alle«.

Regeringen som helhed står bag hæftet »Danmark som foregangsland. Danmarks position i international belysning«. Heri omtales bl.a. Danmarks placering på den internationale rangstige på en lang række områder, og det fremhæves klart, at det er erklærede danske målsætninger på folkeskoleområdet, at eleverne skal udvikle deres kreativitet og samarbejdsevner, og at de skal forberedes til at leve i et demokratisk samfund. Sådanne »bløde« målsætninger kan kun vanskeligt måles ved de store internationale undersøgelser, og der findes ej heller systematiske data, der muliggør internationale sammenligninger. Det bliver i hæftet beklaget utvetydigt, at det danske uddannelsessystem ikke lever fuldt og helt op til alle de erklærede målsætninger, og der gives udtryk for, at der især synes at være et behov for at effektivisere ressourceindsatsen i grundskolen og at sikre, at flere unge gennemfører en uddannelse udover grundskoleniveauet.

Også centrumdemokraterne har udsendt et uddannelsesoplæg: »En ny folkeskole«. Partiet giver heri udtryk for ønsket om at få en folkeskole, der bygger på klare krav om grundlæggende viden, kundskaber og færdigheder, og man ser gerne en form for heldagsskole som alternativ til en perspektivløs opbevaring i de traditionelle pasningsordninger.

I folketingssamlingen 1995/96 måtte Folketinget beskæftige sig meget med Tvindimperiet og dets udnyttelse af lovgivningens tilskudsbestemmelser for de frie skolars virksomhed.⁶ Flere folketingsmedlemmer gav under debatterne udtryk for, at man ved det nævnte lovgivningsarbejde vist var meget nær ved at være på kant med grundloven. Lovændringerne, der skulle stoppe for Tvindimperiets konstaterede misbrug af statslige tilskudsmuligheder, blev vedtaget, idet dog flere partier delte sig i ja- og nejsigere. Nu viser det sig efterfølgende (som man måske også burde have forventet), at Tvindimperiets skoler fortsat trives godt – dog ikke med tilskud fra staten, men fra kommunernes socialforvaltninger, der fortsætter med at sende problembørn dertil i stort tal.⁷ Det forekommer ubegribeligt, at ingen af Folketingets medlemmer (herunder socialministeren) under debatterne mindede om disse tilskudsmuligheder.

Som det fremgår af et senere afsnit, blev der i det just forløbne folketingsår vedtaget væsentlige ændringer af lov om uddannelse af lærere til folkeskolen. Det skal

også nævnes i denne forbindelse, at Københavns Universitet er indgået i et samarbejde med N. Zahles Seminarium om i et 3 1/2-årigt forløb at uddanne lærer-bachelorer i matematik, fysik og kemi med henblik på en senere ansættelse i folkeskoler, på efterskoler og på tekniske skoler. Naturligvis kan dette initiativ ikke vurderes retfærdigt endnu, men lad dog den nyreviderede læreruddannelseslov få mulighed for reel afprøvning i nogle år fremover.

Initiativer på højt plan er der skam en hel del af. I løbet af vinteren 1996/97 har Danmarks Lærerhøjskole og de 18 lærerseminarier igennem annoncering tilbudt en uddannelse, der vil føre frem til den pædagogiske diplomgrad, PD.⁸ Uddannelserne skal etableres under Lov om åben uddannelse⁹ og er en videregående akademisk uddannelse, der afsluttes med en eksamen. Forudsætningen for at blive optaget på uddannelsen er enten afsluttet læreruddannelse, en bachelorgrad eller en anden uddannelse på tilsvarende niveau. Umiddelbart lyder initiativet interessant.

Gymnasierne er i stort tal blevet inddraget i en række nye forsøg med HF-uddannelsen. Det var oprindeligt undervisningsminister Ole Vig Jensens ønske at få igangsat særlige forsøg med en treårig HF-uddannelse med afstigningsmulighed efter de første to år, hvis en elev da ønskede optagelse på korte og visse mellemlange uddannelser, mens det tredje år skulle være specifikt studieforberedende til de lange, videregående uddannelser.^{10, 11, 12} Optagelsen til den treårige HF-uddannelse skulle kunne ske fra grundskolens 9. klasse imod hidtil fra 10., hvilket gymnasierne har haft svært ved at acceptere. En del gymnasier har meldt sig som deltagere i forsøget, men endnu flere har været interesserede i at gå ind i strukturforsøg med den traditionelle toårige HF-uddannelse.

Lov om ændring af lov om folkeskolen

Ved en lovændring i 1989¹³ blev folkeskolens styrelsesbestemmelser overført fra en selvstændig skolestyrelseslov til loven om folkeskolen. De hidtidige skolenævn blev samtidig erstattet af skolebestyrelser med større beføjelser, mens lærerrådene erstattedes af pædagogiske råd med blot rådgivende funktioner, og fælleslærerråd og skolekommissioner helt blev afskaffede. Det skal også nævnes, at skolelederen samtidig fik øgede beføjelser.

I overgangsbestemmelserne fastsattes det, at undervisningsministeren senere skulle give Folketinget en redegørelse om erfaringerne med de nye bestemmelser, så at en evt. revision kunne overvejes.

Den nævnte redegørelse blev afgivet i skriftlig form den 13. april 1994.¹⁴ Erfaringsindsamlingerne havde bl.a. vist, at adskillige skolebestyrelser fandt, at de havde for ringe gennemslagskraft, og at der i kommunerne blev taget for lidt hensyn til deres synspunkter. For lærernes vedkommende var der klart givet udtryk for, at deres indflydelse var blevet meget stærkt svækket, og for elevernes vedkommende måtte det vurderes, at deres reelle indflydelse var beskeden, omend de selv tilsyneladende syntes at mene noget andet.

Det måtte også konstateres, at der absolut ikke var den store interesse i forbindelse med valg til skolebestyrelserne. Hovedtendensen ud over landet var helt klart, at en lille gruppe forældre ved et forberedende møde kunne enes om et fredsvalg.

Ved en efterfølgende debat i Folketinget den 2. maj 1994 blev der givet udtryk for, at lovændringerne trods alt havde været vigtige og betegnede en rigtig bevægelse henimod en mere levende og dynamisk folkeskole præget af brugerstyring, fleksibilitet og lokal beslutningskompetence.

Under indtryk af dels de noget negative erfaringsmeldinger og dels de skuffende valgbehandlinger besluttedes det imidlertid, at der skulle nedsættes en arbejdsgruppe bestående af repræsentanter for skolestyrelsens involverede parter, og denne arbejdsgruppe skulle dels behandle de spørgsmål, der var blevet rejst under debatten, og dels se nærmere på en række detailområder, som var blevet fremhævet i et fællesforslag fra Venstre og Det Konservative Folkeparti.

Arbejdsgruppens virke resulterede i en række anbefalinger, der dannede grundlaget for det forslag til lov om ændring af Lov om folkeskolen (lovforslag nr. 136), som undervisningsminister Ole Vig Jensen (RV) kunne fremlægge i Folketinget den 22. jan. 1997.

For at skabe større åbenhed om og øget interesse for skolebestyrelsernes virke blev det foreslået, at dagsordener og protokoller skulle gøres tilgængelige for alle interesserede. Alle skolebestyrelser skulle tillige afgive en årlig beretning, der både skulle være en information til alle interesserede om det udførte arbejde og tillige en handlingsplan for den kommende tid. Der skulle afholdes mindst et årligt møde med vedkommende skoles forældre. Alle kommuner skulle tillige afholde mindst to årlige møder for repræsentanter for alle skolebestyrelser i den pågældende kommune, hvis ikke man i stedet ville foretrække at etablere egentlige rådgivende fællesorganer (som en mindelse om gamle dages skolekommissioner, dog uden disses beføjelser). Hensigten med de nævnte mødearrangementer var naturligvis at bidrage til en øget dialog og forståelse imellem alle skolens parter, herunder også vedkommende kommunalbestyrelse.

Ifølge forslaget skulle også elev- og medarbejderrepræsentanterne have stemmeret i en skolebestyrelses møder. Dette havde den enkelte kommunalbestyrelse hidtil kunnet afgøre suverænt. I denne forbindelse skal også nævnes, at en kommunalbestyrelse fremover skulle kunne beslutte, at ikke blot forældrepræsentanter, men også elevrepræsentanter skulle kunne få mødediæter m.v. (dog ikke medarbejderrepræsentanter).

Blandt de foreslåede lovændringer skal også nævnes, at det direkte skulle fremgå af loven, at en kommune efter ansøgning kunne få godkendelse til at oprette skoler for 10. klasser alene.¹⁵ Herudover blev det tillige foreslået, at en børnehaveklasse skulle kunne starte nogle få dage senere end skolens øvrige klasser for at give børnehaveklasselederen mulighed for at følge sine »gamle« elever de første dage i en 1. klasse (det har faktisk været en årelang praksis, som altså nu skulle lovliggøres). Endvidere blev der foreslået en række mindre justeringer af gældende folkeskolelov vedrørende f.eks. bestemmelser om skoledistrikter, om elevers inddragelse i sikkerhedsarbejde, om forskudte skolebestyrelsesvalg m.v.

Det skal også nævnes, at undervisningsministeren lovede, at der ville blive udarbejdet et fyldigt vejledende materiale til brug for skolebestyrelsernes medlemmer m.fl. Det ville blive udsendt meget hurtigt og skulle kunne være med til at skabe

voksende interesse og forståelse for skolebestyrelsernes virke og dermed forhåbentlig få en positiv indflydelse på nyvalgene i 1998.

Første behandling i Folketinget fandt sted den 29. jan. 1997.¹⁶

Under debatten blev der ikke givet udtryk for de helt markante forskelle i vurderingen af behovet for en ajourføring eller af, hvilke veje man skulle vælge.

Hans Peter Baadsgaard (S) fandt, at den årlige beretning, som en skolebestyrelse skulle udarbejde, nok var det delforslag, der ville komme til at betyde mest. Han fandt også, at det var meget tilfredsstillende, at kommunerne nu ville blive forpligtet til at etablere et fælles forum til drøftelse af det lokale skolevæsens vilkår og udvikling.

Anders Mølgaard (V) sagde klart, at lovforslaget var et skridt i den rigtige retning, men han havde dog gerne set et lidt højere ambitionsniveau og lidt mere mod med hensyn til forældreindflydelse. Han var lidt bekymret over, at skoleelever fremover skulle kunne få betaling for at deltage i skolebestyrelsesmøder: »Hvad er det for en moral, man her lægger for dagen?« Og om den foreslåede ret for forældrerepræsentanterne til at få erstatning for dokumenterede merudgifter sagde han: »Vi mener, det er en uheldig glidebane, at der nu lægges op til, at forældre kan få erstatning for dokumenterede merudgifter, herunder børnepasning. Hvad bliver egentlig det næste her i Tilskudsdanmark?«.

Som svar på et spørgsmål fra H.P. Baadsgaard vedrørende det efterlyste højere ambitionsniveau sagde A. Mølgaard, at Venstres og Det Konservative Folkepartis fælles 9-punktsplan fra 1994 bl.a. havde indeholdt et forslag om at fastsætte, at hvis der var tale om en enig indstilling fra en skolebestyrelse vedrørende en lederansættelse, skulle kommunalbestyrelsen følge denne indstilling. Han fandt egentlig, at »—det er logik for præriehøns, hvis en enig skolebestyrelse overhovedet skal føle, at den bliver taget alvorligt.«

A. Mølgaards indlæg kom i den efterfølgende debat til at spille en ret stor rolle, men meningerne var meget delte, og flertallet stod klart fast på, at en sådan bestemmelse ubetinget måtte være i strid med en kommunalbestyrelses og en skolebestyrelses respektive roller og ansvar. En simpel konsekvens ville vel også være retten til at indstille til afsked ved evt. uenighed med skolelederen? — hvad A. Mølgaard da også senere erkendte at være helt åben overfor.

Frank Dahlgaard (KF) fastslog, at det foreliggende lovforslag jo var affødt af en vis frustration bl.a. efter forløbet af skolebestyrelsesvalgene i 1994. Han efterlyste stærkt at få klarlagt kompetenceforholdene mellem kommunalbestyrelsen på den ene side og skolebestyrelsen på den anden. Han kaldte det et gråzoneområde, som gav anledning til frustrationer rundt omkring. Han fandt, at det var en god ting, at der ville komme vejledende materiale, men han advarede imod, at skolebestyrelserne med beslutningskraft skulle til at bestemme undervisningens indhold og form og meget konkret omkring Skole-hjem-samarbejdet: »Det kan jo ikke være sådan i det

hellige demokratis misforståede navn, at – undskyld, jeg siger det lidt groft – nogle amatører skal kunne bestemme over nogle professionelle.«

Anne Baastrup (SF) fastslog, at det var et meget stort arbejde at sidde i en skolebestyrelse, fordi: »– man jo på den ene side har en skoleinspektør, skoleleder, der jo har det fulde og totale eneansvar for eleverne, og på den anden side har man nogle lærere, der, og det er jeg fuldstændig enig i, som Frank Dahlgaard siger, har metodefriheden, så kan det godt være meget vanskeligt som skolebestyrelsesmedlem at finde lige præcis den sti, man selv kan gå ad.« Hun fandt, at kravet om, at der skulle afholdes et årligt møde med forældrene, var et lovkrav, der ville blive til grin, for hun kunne ikke forestille sig, at der var forældrevalgte medlemmer af en skolebestyrelse, der ikke med jævne mellemrum holdt møde med deres bagland. Hun var glad for, at der nu ville komme en bestemmelse om, at eleverne kunne deltage i sikkerhedsorganisationen.

Bruno Jerup (EL) hævdede, at hovedemnet for lovforslaget var demokratiet i folkeskolen. Efter enhedslistens opfattelse skulle eleverne i skolen ikke blot lære om demokratiet, – de skulle også leve i et demokrati, hvis folkeskolelovens formålsparagraf skulle tages helt alvorligt. Demokrati var en livsform. For ham manede det til eftertanke, at der ved skolebestyrelsesvalgene i 1994 var fredsvalg på 3 ud af 4 skoler, og at stemmeprocenten på de skoler, hvor der var afstemning, var under 40. Han fandt i øvrigt, at det var helt uforståeligt, at en skolebestyrelse fortsat kun skulle godkende sin skoles budget, men ikke dens regnskab. Han foreslog direkte, at en skolebestyrelse i den demokratiske folkeskole skulle have lige mange repræsentanter for eleverne, de ansatte og forældrene. Han kunne slet ikke acceptere den gældende ordning, hvor de, der havde deres daglige gang på skolen, var i mindretal i skolebestyrelsen. Ingen af grupperne burde have flertal alene. Han efterlyste også, at lokalsamfundet igen kunne få mulighed for at tage stilling til evt. skolelukninger, sådan som det havde været tilfældet før 1990.

Undervisningsminister Ole Vig Jensen (RV) sagde i sine afsluttende bemærkninger bl.a., at hovedformålet med lovforslaget var, som det også var blevet erkendt af alle ordførere, at styrke og støtte skolebestyrelserne i deres arbejde og tillige at gøre denne virksomhed mere synlig for alle parter omkring en skole. Han fandt, at de gældende bestemmelser var så rummelige og havde så vide rammer, at der var mange muligheder, der kunne udnyttes mere og bedre, end tilfældet havde været i de første skolebestyrelsesperioder. Men der måtte ske en videreudvikling. Noget af det, der kunne være med til at skærpe interessen, var spørgsmålet om at give stemmeret til alle deltagere i en skolebestyrelse, spørgsmålet om at få etableret et debatforum mellem kommunalbestyrelsen og skolebestyrelserne samt forslaget om, at der fremover skulle udarbejdes en årlig beretning, hvor der ikke blot blev gjort status over det forløbne år, men også blev opstillet mål for det kommende år.

Som afslutning på debatten blev lovforslaget oversendt til behandling i Folketingets

uddannelsesudvalg. Overfor dette tilkendegav undervisningsministeren senere, at en af en skolebestyrelses fornemste og vigtigste opgaver var at fastsætte principper for skolens virksomhed. Han understregede samtidig, at Folketinget og centraladministrationen havde det overordnede lovgivningsmæssige ansvar, mens kommunalbestyrelserne skulle fastsætte mål og rammer for den lokale folkeskole. Herefter var det den enkelte skolebestyrelses ret og pligt at udfylde disse, idet en skolebestyrelse dog ikke kunne træffe konkrete afgørelser, hvilket helt er overladt til skolelederen. I stedet fastsætter skolebestyrelsen principper. Heri ligger, at et princip skal rumme en forestilling om, i hvilken retning skolen skal bevæge sig. Et princip skal derfor være udformet så præcist, at praksis kan indrettes efter det, og det skal tillige være så rummeligt, at det kan opfange varierende behov og forventninger uden at skulle ændres.

Anden behandling i Folketinget fandt sted den 20. maj 1997.¹⁷

Der var fra forskellige partiers side blevet stillet i alt 18 ændringsforslag i uddannelsesudvalgets afgivne betænkning.

Kun et medlem bad om ordet.

Bruno Jerup (EL) sagde bl.a. om forslaget: »Det, der er det interessante, er, at det mere eller mindre er lykkedes ministeren at sætte sig imellem to stole, nemlig om man skal gå den ene eller den anden vej i forhold til styringen: Skal man indføre mere demokrati, eller skal man indskrænke demokratiet? Ministeren har ligesom haft svært ved at finde ud af, om man skulle prøve at tage nogle af de anbefalinger med ind, der har ligget fra forskellig side.« Han understregede, at det, det drejede sig om, var at fremkalde et nødvendigt samarbejde mellem skolebestyrelsens 3 parter: forældre, elever og medarbejdere. Den bedste vej ville være at tildele lige mange stemmer til hver af dem. Det ville fremtvinge et samarbejde. Han gentog også et tidligere fremsat ønske om at genindføre den gamle bestemmelse fra før 1990 gående ud på, at en forældrekreds kunne gå ind og blokere for nedlæggelsen af en folkeskole. Den var jo ikke blot en skole, men kunne også i høj grad være et kulturelt centrum. Han sluttede sit indlæg med at hævde: »— at den linje, som ministeren har lagt op til, også i betækningsbidraget, er lidt slap og lidt en sætten sig mellem to stole, men det er måske en vane, som er svær at komme ud af for den pågældende minister.«

Ved de efterfølgende afstemninger forkastedes alle 18 ændringsforslag.

Tredje behandling i Folketinget fandt sted den 22. maj 1997.¹⁸

Lovforslaget blev vedtaget i sin helhed og skulle træde i kraft den 1. august 1997.

Det er reelt ikke meget nyt, lovændringerne bringer ind i skolestyrelsen, og tankevækkende er det, at det blot er få år siden, at skolekommissionen fjernedes ved en

lovændring, der nok ikke burde have været helt så drastisk. Der blev derved skabt en betydelig risiko for et tomt svælg mellem en kommunalbestyrelse og den enkelte skolebestyrelse.

Lov om centre for undervisningsmidler m.v.

Fra 1940'erne accelererede brugen af nye, avancerede undervisningsmidler (film-apparat, radio – senere også TV-apparater, computere m.v.). Alle skoleformer måtte efterhånden med i anvendelsen af de nye muligheder. Hertil kom, at nye undervisningsaktiviteter ikke længere kunne nøjes med et enkelt lærebogssæt i de enkelte fag, hvilket vel især havde været tilfældet i grundskolerne.

Behovet for de mange nye og skiftende muligheder gjorde det svært for den enkelte skole, ja, for den enkelte kommune, økonomisk at magte den fornødne dækning af materialer og for efteruddannelse af lærerne.

I 1975 kom så den tiltrængte lov om amtscentraler.¹⁹ Det bestemtes heri, at hvert amt (Frederiksberg og Københavns kommuner var dog ikke omfattet af loven) skulle oprette dels en stationær samling af apparater og materialer og dels en lignende samling beregnet til udlån. De nye amtscentraler skulle stå til rådighed for bl.a. kommunernes folkeskoler med præsentationer af foreliggende muligheder og evt. yde udlån.

I årene derefter oplevedes det i stigende grad, at bestemmelserne ikke var omfattende nok. Mængden af undervisningsrelevante apparater og andre materialer voksede – vel især på grund af edb-teknologiens vældige muligheder.

I folketingsåret 1996/97 lod undervisningsministeren så behandle forslag til en delvis ny lov, hvor bl.a. ordet »amtscentraler« var blevet ændret til »pædagogiske centre«. Det væsentlig nye heri var, at amterne (og nu også Frederiksberg og Københavns kommuner) *skulle* oprette pædagogiske centre med samlinger af undervisningsmidler til udlån samt sørge for fornøden information, rådgivning og vejledning til lærere og i øvrigt yde bistand til disse ved fremstilling af materialer til eget brug. Hertil kommer imidlertid også, at amterne *kunne* lade de pædagogiske centre tilbyde kursusvirksomhed over for amtets undervisningsinstitutioner m.fl. samt pædagogisk og teknisk rådgivning og vejledning i brugen af elektroniske net. Amtsrådene *kunne* også vælge at formidle lokale kulturtilbud i pædagogisk sammenhæng.

Centrene vil kunne opfattes som overbygninger for skolebibliotekerne, der med folkeskoleloven af 1993 er blevet fastlagt til at være pædagogiske servicecentre for de enkelte folkeskoler. Amternes pædagogiske centre har imidlertid ikke blot folkeskolerne som samarbejdspartnere, men alle undervisningsinstitutioner – alene bortset fra universiteter og andre højere uddannelsesinstitutioner.

I undervisningsministerens lovforslag var også indføjet bestemmelser om, at der til hvert center skulle oprettes en bestyrelse bestående dels af repræsentanter for såvel amtsrådet som den pågældende kommuneforening og dels en repræsentant for centrets medarbejdere. Hidtil havde centrene ingen særlig bestyrelse haft, men sorteret direkte under amtsrådet.

Lovforslaget blev fremsat i Folketinget af undervisningsminister Ole Vig Jensen (RV) den 18. dec. 1996, og første behandling fandt sted den 21. jan. 1997.²⁰

Forslaget medførte ikke den store debat. Flere talere gav udtryk for, at der vel egentlig ikke var behov for en helt ny lov, idet de allerede eksisterende amtscentraler vel stort set også nu søgte at løse de skitserede nye opgaver.

Hertil svarede undervisningsministeren, at forslaget indeholdt nye hjemler, som ikke hidtil havde været gældende, og nu ville også Frederiksberg og København blive inddraget i de opstillede forpligtelser. Han forventede, at der med den nye lov ville blive skabt mere dynamiske institutioner, der i højere grad end hidtil kunne løse lokale behov, vel især i de små kommuner. Næsten alle talere havde kritiseret det foreslåede navn »pædagogiske centre«, og ministeren erklærede sig åben over for nye forslag.

Anden behandling fandt sted i Folketinget den 14. maj 1997.²¹

Undervisningsministeren havde via uddannelsesudvalget fremsendt forslag om, at udtrykket »pædagogiske centre« skulle ændres til »centre for undervisningsmidler m.v.«. Det vedtoges.

Tredje behandling i Folketinget fandt sted den 16. maj 1997.²²

Her vedtoges loven, idet alene Enhedslisten stemte imod, – primært fordi partiet ønskede en brugersammensat bestyrelse.

Loven om centre for undervisningsmidler m.v. rummer vel ikke enestående nye opgaver, idet mange amtscentraler i dag udfører opgaver ud over, hvad den gamle lov forpligtede dem til. Nu er der imidlertid skabt lovbestemt pligt til, at omfattende hjælp skal ydes til de mange forskellige undervisningsinstitutioner, der kæmper med at kunne udnytte de talrige nye muligheder, der i disse år kommer til dem via den tekniske vidensekspllosion. Samtidig får de nye centre også ret til at udbyde brugerbetalt kursusvirksomhed, hvis der opstår ønsker herom.

Lov om ændring af lov om uddannelse af lærere til folkeskolen

Læreruddannelsesloven af 1991 kom vel nok på et aparte tidspunkt. Det var en erkendt politisk målsætning, at der snart måtte komme betydelige ændringer af folkeskoleloven,^{23, 24} og at man derfor ikke klart kunne definere væsentlige nye krav til fremtidens lærere. Alligevel blev en ny lov jaget igennem Folketinget.²⁵

Folkeskoleloven af 1993 indebar så helt afgjort nye krav og holdninger, der måtte medføre snarlige ændringer af nye læreres grunduddannelse. Undervisningsminister Ole Vig Jensen anmodede derfor i oktober 1995 Seminarierådet for læreruddannelse om at komme med en indstilling om en ny læreruddannelse, og han fik dets indstilling i august 1996. På grundlag heraf lod undervisningsministeren sit endelige lovforslag udarbejde.

Hovedformålet var naturligvis at bringe læreruddannelsen i bedre overensstemmelse med de nye kvalifikationskrav, som folkeskolen måtte stille til fremtidens lærere. Helt afgørende var her, at iflg. folkeskoleloven af 1993 skulle undervisningen tage sit udgangspunkt i den enkelte elev, og tværfaglig undervisning og projektarbejde skulle være væsentlige elementer i den daglige undervisning. Hertil kom na-

turligvis også, at informationsteknologien ville komme til at ændre fremtidens skoleundervisning i betydelig grad.

I lovforslaget var den hidtidige læreruddannelses mange små fag blevet fjernet. Den studerende skulle fremover vælge 4 af folkeskolens fag, der i omfang hver især skulle svare til de hidtidige liniefag. Af disse 4 fag skulle det ene være dansk eller matematik. Herudover skulle de studerende følge undervisningen i 3 fagområder af mindre omfang: »Skolen i samfundet«, »Livsoplysning/kristendomskundskab« og »Mundtlig og skriftlig kommunikation med retorik«. Hertil kom så også de obligatoriske pædagogiske fag: almen didaktik, psykologi og pædagogik samt naturligvis praktik, der skulle have et større omfang end hidtil.

Uddannelsen skulle fortsat være 4-årig.

Det var i øvrigt ministerens holdning, at seminarierne skulle inddrages i en ordning, der skulle sikre, at de nyuddannede lærere ved faste møder, gennem fjernundervisning eller på anden måde kunne drøfte fagligt-pædagogiske spørgsmål med seminarernes lærere og dermed undgå det realitetschok, der vitterligt rammer nogle nyuddannede lærere, når de kommer til at stå over for en klasse, de her og nu har eneansvar for.

Undervisningsministeren formulerede i øvrigt det klare krav til skolelederne i folkeskolen, at de skulle sikre, at de nyuddannede lærere fik mulighed for at undervise i deres liniefag, og at de kom til at indgå i team med erfarne lærere. Det var ministerens forventning, at lærerne fremover kun kom til at undervise i deres liniefag, – det var jo derfor, at en studerende ifølge lovforslaget skulle undervises i 4 liniefag imod hidtil kun 2.

Den kommende lov måtte i øvrigt opfattes som en rammelov. I et efterfølgende bekendtgørelsesarbejde skulle der udarbejdes centrale kundskabs- og færdighedsområder efter den model, der kendtes fra folkeskolen, og herigennem skulle fagene nydefineres, så at de i højere grad ville få præg af undervisningsfag.

Undervisningsminister Ole Vig Jensen fremsatte sit forslag til lov om ændring af lov om uddannelse af lærere til folkeskolen (lovforslag nr. 162) i Folketinget den 5. februar 1997.²⁶

Første behandling af lovforslaget fandt sted i Folketinget den 19. februar 1997.²⁷

Hans Peter Baadsgaard (S) mente, at det med 4 liniefag var realistisk at sigte mod en situation, hvor undervisningen i folkeskolen udelukkende blev bestridt af lærere med relevante liniefag, og han fortsatte: »Det faglige, det pædagogiske og det praktiske er uadskillelige i en læreruddannelse. Sådan står der i ministerens skriftlige fremsættelse. Det er jeg enig i, og derfor er det også glædeligt, at vi om dette lovforslag kan sige, at også praktikken bliver styrket. Ikke alene i tid med en 20% forøgelse af tiden, men også i kvaliteten, og det er godt. Det sker gennem uddannelse af praktislærere, som der er lagt op til, og det sker også ved etablering af en skoleperiode i praktikken.«

Bruno Jerup (EL) sagde i en kort replik til H.P. Baadsgaard, at det stadig burde være

sådan, at de lærere, der uddannedes på seminarierne, i princippet skulle kunne undervise i alle fag. Kommunerne ville blive chokerede, hvis det ikke kunne lade sig gøre. Derfor kunne den kraftige beskæring af de pædagogisk-psykologiske fag ikke accepteres.

Anders Mølgaard (V) ønskede, at fremtidens læreruddannelse blev præget af større faglig fordybelse, mere praktik og en høj prioritering af de to basale fag: dansk og matematik. Dansk ville øge fortroligheden med vort kultur- og værdigrundlag. Han var tilfreds med, at lovforslaget pegede i samme retning, men tilføjede: »Men selv om nogle af ministerens og Venstres fyrtårne er identiske, deles vandene, når talen falder på bl.a. omfanget af faglig fordybelse, praktikkens omfang og kristendoms-kundskabsfagets betydning i uddannelsen.« Han ville her have et højere ambitions-niveau, end forslaget lød på, bl.a. ønskede han en endnu stærkere tildeling af tid til matematik og dansk. Helst så han, at de studerende skulle kunne råde over 2,2 årsværk til at erhverve en stærk faglig og pædagogisk ballast i 3 stof-fag, mens ministeren ønskede, at de studerende skulle råde over i alt 2,4 årsværk fordelt på 4 stof-fag. Til praktikken ønskede han afsat 0,7 årsværk imod ministerens 0,6. Det var også afgørende for Venstre, at alle lærerstuderende i deres studietid fik mulighed for at være alene med en klasse i nogle uger. Det var grotesk, at realitetschokket kom efter seminarieuddannelsen. Han fandt tillige, at ministerens forslag om et fag med navnet livsoplysning/kristendomskundskab var udtryk for en værdinihilisme, en måske util-sigtet ligestilling mellem filosofi, etik, kristendom og fremmede religioner. På trods af denne substantielle uenighed samt prioriteringsforskelle i øvrigt fandt han dog ikke kløften mellem ministerens forslag og Venstres ønsker uoverstigelig.

Frank Dahlgaard (KF) lagde overordentlig stor vægt på læreruddannelsens faglige indhold og sagde bl.a.: »Viden om pædagogik er naturligvis også nødvendig for en lærer i Danmark, men uden faglig viden hos læreren vil de pædagogiske færdigheder blot være en tom skal.«

Anne Baastrup (SF) mente derimod, at en lærer skulle vide så meget om børn og deres udvikling, at vedkommende var i stand til at rette sin undervisning mod de forskellige børn, der befandt sig i klassen, og hun sagde: »Det stiller krav til almen didaktik, pædagogik og psykologi. Disse fag er blevet beskåret i dette lovforslag sammenlignet med den nuværende læreruddannelse. Ganske vist er der søgt kompensation herfor bl.a. via samarbejde mellem fag-faglærerne og de pædagogiske lærere. Et naturligt spørgsmål her ved førstebehandling er derfor: Kan dette samarbejde lade sig gøre? Er fag-faglærerne på seminarierne indstillet på det? Og hvordan vil ministeriet sikre, at dette samarbejde rent faktisk bliver gennemført?« Senere gav hun udtryk for, at det var sjældent, at SF gik ind for centralisering, men spørgsmålet var, om der ikke var brug for det nu: »— også for at stramme op på Bertel Haarders helt uigennemtænkte udlægning af alt, hvad der kunne udlægges, til de enkelte seminarier. Der er nok brug for en vis styring.«

Vibeke Peschardt (RV) konstaterede, at når læreruddannelsen ikke længere var tids-svarende, skyldtes det, at den nye folkeskolelov havde givet lærerne en ny og udvidet rolle: »Nøgleordet er undervisningsdifferentiering, men samtidig skal lærerne selvfølgelig også skabe den fælles bund af værdier og holdninger, som får fællesskabet i klassen til at fungere.« Hun mindede også om, at den hidtidige læreruddannelse bestod af 16 fag, der alle afsluttedes med en prøve. Der blev brugt for megen tid på eksamensforberedelse og for lidt tid på uddannelse.

Bent Wissing (FP) udtrykte sin glæde over indførelsen af en skoleperiode, hvor den enkelte studerende i et lidt længere tidsrum fik mulighed for på egen hånd at prøve lærerarbejdet i praksis.

Bruno Jerup (EL) undrede sig over, at ministeren ønskede at reformere læreruddannelsen, før der forelå en vurdering af resultaterne fra den sidste lovrevision (1991). Han bemærkede, at et flertal i Seminarierådet havde vurderet, at en ny og bedre læreruddannelse krævede en udvidelse af tidsrammen til 4 1/2 år, men ministeren havde valgt at sidde vurderingen overhørig. Den nye læreruddannelse lignede mere et princip om at klippe en hæl og skære en tå. Han mente, at en lang række af de problemer, der afspejlede sig i den offentlige debat om den kommende læreruddannelse kunne løses, hvis Folketinget fulgte flertallet af fagfolk og udvidede uddannelsen til 4 1/2 år.

Addi Andersen (CD) sagde, at hendes parti grundlæggende krævede, at læreruddannelsen var forankret solidt på to bærende søjler, der hed højt fagligt niveau og en høj grad af pædagogisk, praktisk indsigt og færdighed.

Poul Nødgaard (DF) mente, at den væsentligste ændring var, at fremtidens lærere skulle have fire fag imod hidtil to. Han havde hellere set, at der blev tale om tre. Han mente, at det faglige niveau på liniefagene samtidig skulle justeres og evt. hæves. Han gav også udtryk for, at der med det nye fag livsopfattelse/kristendomskundskab var en vis risiko for, at den danske kulturarv ikke kunne bevares helt uantastet, men det måtte drøftes i uddannelsesudvalget.

Undervisningsminister Ole Vig Jensen (RV) sagde i sit afsluttende indlæg bl.a., at noget væsentligt i debatten syntes at have været usikkerheden om, hvorvidt der skulle være 3 eller 4 fag på liniefagsniveau. Han sagde også, at han var lidt forundret over, at det gode grundtvigske udtryk og begreb »livsoplysning« ikke skulle kunne have en plads også i en læreruddannelse. Til spørgsmålet om, hvorvidt alle studerende skulle have dansk, svarede han, at det jo var en overvejelse, han selv havde gjort sig, og han var kommet til den slutning, at der skulle være valgmulighed mellem dansk og matematik, men at en studerende også skulle kunne vælge begge fag.

Lovforslaget henvistes herefter til Folketingets uddannelsesudvalg, og her fremlagde undervisningsministeren senere en forligstekst med tilslutning fra de fleste parti-

er. Blandt de heri omtalte ændringer kan nævnes, at det omdiskuterede fag livsoplysning/kristendomskundskab nu kom til at hedde kristendomskundskab/livsoplysning. Det kan også nævnes, at der ikke længere skulle være mulighed for at vælge både dansk og matematik som liniefag, – det ville kræve for meget i beregnet årsværk.

Fagrækken og de dertil afsatte årsværk så derefter sådan ud:

Kristendomskundskab/livsoplysning	0,20 årsværk
Et af liniefagene dansk og matematik	0,70 årsværk
3 andre liniefag á 0,55 årsværk	1,65 årsværk
En stor opgave i tilknytning til et liniefag	0,15 årsværk
De pædagogiske fag (almen didaktik, psykologi, pædagogik og skolen i samfundet)	0,70 årsværk
Praktik	0,60 årsværk
	4,00 årsværk

Hvilket svarede til de 4 års studietid.

Anden behandling i Folketinget fandt sted den 27. maj 1997.²⁸

Bruno Jerup (EL) mindede om, at han ved førstebehandlingen havde trukket en række kritiske forhold frem, f.eks. nedskæringen af de pædagogisk-psykologiske fag samt fjernelsen af musisk-kreative fag, og han havde i det hele taget protesteret imod hastværket med at få en ny lov, før en evaluering af den gamle havde fundet sted. Han ankede også over, at muligheden for at vælge både dansk og matematik som liniefag nu var blevet fjernet. Han havde gerne set, at man i hvert fald havde erstattet det nuværende lille dansk med et fag, som man kunne kalde information og mediekundskab. Det ville have sikret, at alle lærere fik en kompetence både til at bruge medier og til at udtrykke sig klart og korrekt. Han sluttede med flg.: »Men vi kan altså se, at vi nu får en situation – det kan være, der så bliver rettet op imellem anden og tredje behandling, det vil jo vise sig – hvor man ikke kan vælge både matematik og dansk. Det kan undre, at man overhovedet kan sætte sådan et forslag på tryk. Vi får et forslag, hvor alt det, der hedder generel viden om kommunikation, er fuldstændigt nedtonet, hvor pædagogisk-psykologiske fag er nedtonede, og hvor de musisk-kreative fag er lavet om til nogle kurser. Og det vil alt andet lige sige et ganske, ganske, ganske dårligt resultat, som et stort flertal i Folketinget åbenbart har tænkt sig at presse igennem her et par dage før sommerferien.«

Forslaget oversendtes til fornyet behandling i uddannelsesudvalget. I en tillægsbetænkning udtalte udvalgets flertal bl.a.: »Selv om det i forligspapirets årsværksberegning er forudsat, at muligheden for at have både dansk og matematik ikke er til stede – finder flertallet dog ikke at burde udelukke denne kombinationsmulighed, hvis den studerende, der ønsker at læse begge fag, selv er indstillet på at yde den

nødvendige ekstra arbejdsindsats inden for den normerede studietid.« Udvalget foreslog tillige 2 nye ændringer i lovforslaget, dels at ordvalget i forbindelse med liniefagsvalg ændredes fra »— enten dansk eller matematik« til »dansk eller matematik«, og dels, at der skulle tilbydes et kursus i skrivning og retorik til dem, der ikke valgte dansk.

Tredje behandling i Folketinget fandt sted den 30. maj 1997.²⁹

Ingen bad om ordet, og loven vedtoges med de to ovennævnte ændringer. Kun Enhedslisten stemte ikke for.

Andre uddannelseslove, der er blevet ændret, samt væsentlige forespørgselsdebatter

Udover de foran nævnte love er også en del andre love om uddannelsesforhold blevet ændret (eller helt nye er kommet til) i folketingssamlingen 1996/97, men der er tale om ændringer, som næppe kan gøre krav på en nærmere omtale her. Det må dog anses for rimeligt at nævne dem, så at evt. interesserede kan søge ønskede oplysninger. Det samme må gælde for nogle forespørgselsdebatter af væsentlig interesse for uddannelsespolitik.

Det drejer sig om:

Lov om ændring af lov om erhvervsgrunduddannelse m.v. (Udskydelse af revision).³⁰

Lov om befordringsrabat til studerende ved videregående uddannelser.³¹

Lov om ændring af lov om erhvervsuddannelser, af lov om videregående teknikeruddannelser m.v., af lov om landbrugsuddannelser og af lov om grundlæggende social- og sundhedsuddannelser m.v. (Sammensætning af uddannelsesråd).³²

Lov om ændring af lov om Arbejdsgivernes Elevrefusion (Beregning af bidrag for små arbejdsgivere m.v.).³³

Lov om ændring af lov om friskoler og private grundskoler m.v., lov om gymnasier m.v. og lov om kursus til højere forberedelseseksamen og om studieforberedende enkeltfagsundervisning for voksne m.v. (Garantiordning for lån i Hypotekbanken m.v.).³⁴

Forespørgsel: »Hvad er regeringens planer for en udbygning af uddannelseskapa-
citeten i de kommende år, så der ikke som i år skal afvises tusindvis af unge, der øns-
ker at påbegynde en uddannelse?«³⁵

Forespørgsel: »Hvad er regeringens planer for at sikre en ordentlig kvalitet af under-
visning og indlæring i folkeskolen?«³⁶

Forespørgsel: »Hvad agter undervisningsministeren at foretage sig for at skaffe bedre undervisningsbetingelser i folkeskolens normalklasser, herunder ro og almindelig god og social opførsel?«³⁷

Noter:

1. OECD-rapport: »Economic Surveys – Denmark«, 1997.
2. »Gymnasieskolen«, nr. 2, 1997.
3. »Folkeskolen«, nr. 38, 1996.
4. »Weekendavisen«, nr. 49, 1996.
5. »Folkeskolen«, nr. 13, 1997.
6. »Uddannelseshistorie 1996«, pag. 90, Selskabet for Dansk Skolehistorie.
7. »Berlingske Tidende«, nr. 126, 1997.
8. »Folkeskolen«, nr. 50/51/52, 1996.
9. »Uddannelseshistorie 1989«, pag. 96, Selskabet for Dansk Skolehistorie.
10. »Gymnasieskolen«, nr. 23, 1996.
11. »Gymnasieskolen«, nr. 1, 1997.
12. »Gymnasieskolen«, nr. 4, 1997.
13. »Uddannelseshistorie 1989«, pag. 89, Selskabet for Dansk Skolehistorie.
14. »Uddannelseshistorie 1994«, pag. 124, Selskabet for Dansk Skolehistorie.
15. »Uddannelseshistorie 1996«, pag. 86, Selskabet for Dansk Skolehistorie.
16. »Folketingets forhandlinger, nr. 14, 1996/97«, pag. 3639-3652.
17. »Folketingets forhandlinger, nr. 27, 1996/97«, pag. 7364-7365.
18. »Folketingets forhandlinger, nr. 27, 1996/97, pag. 7556.
19. »Lov nr. 239 af 12. juni 1975 om amtscentraler for undervisningsmidler«.
20. »Folketingets forhandlinger, nr. 13, 1996/97«, pag. 3349-3353.
21. »Folketingets forhandlinger, nr. 26, 1996/97«, pag. 6939-6940.
22. »Folketingets forhandlinger, nr. 26, 1996/97«, pag. 7200-7201.
23. »Uddannelseshistorie 1992«, pag. 83, Selskabet for Dansk Skolehistorie.
24. »Uddannelseshistorie 1993«, pag. 97, Selskabet for Dansk Skolehistorie.
25. »Uddannelseshistorie 1992«, pag. 86, Selskabet for Dansk Skolehistorie.
26. »Folketingets forhandlinger, nr. 15, 1996/97«, pag. 3823.
27. »Folketingets forhandlinger, nr. 16, 1996/97«, pag. 4118-4137.
28. »Folketingets forhandlinger, nr. 28A, 1996/97«, pag. 7859-7861.
29. »Folketingets forhandlinger, nr. 28B, 1996/97«, pag. 8248-8249.
30. »Folketingets forhandlinger 1996/97«.
 - a. Fremsættelse af forslag: nr. 1, pag. 38.
 - b. 1. behandling: nr. 2, pag. 267-270.
 - c. 2. behandling: nr. 10, pag. 2429.
 - d. 3. behandling: nr. 10, pag. 2521.
31. »Folketingets forhandlinger 1996/97«.
 - a. Fremsættelse af forslag: nr. 2, pag. 258.
 - b. 1. behandling: nr. 2, pag. 397.
 - c. 2. behandling: nr. 10, pag. 2523-2525.
 - d. 3. behandling: nr. 11, pag. 2776.
32. »Folketingets forhandlinger 1996/97«.
 - a. Fremsættelse af forslag: nr. 4, pag. 675.
 - b. 1. behandling: nr. 7, pag. 1550-1553.
 - c. 2. behandling: nr. 11, pag. 2776.
 - d. 3. behandling: nr. 11, pag. 2963.
33. »Folketingets forhandlinger 1996/97«.
 - a. Fremsættelse af forslag: nr. 7, pag. 1420.
 - b. 1. behandling: nr. 8, pag. 1896-1897.
 - c. 2. behandling: nr. 10, pag. 2525.
 - d. 3. behandling: nr. 11, pag. 2776.
34. »Folketingets forhandlinger 1996/97«.
 - a. Fremsættelse af forslag: nr. 9, pag. 2101.
 - b. 1. behandling: nr. 10, pag. 2374-2376.
 - c. 2. behandling: nr. 11, pag. 2653.
 - d. 3. behandling: nr. 11, pag. 2963.

35. »Folketingets forhandlinger 1996/97«.
 - a. Anmeldelse: nr. 1, pag. 40.
 - b. Forhandling: nr. 4, pag. 631-653.
36. »Folketingets forhandlinger 1996/97«.
 - a. Anmeldelse: nr. 4, pag. 795.
 - b. Forhandling: nr. 8, pag. 1867-1896 samt nr. 9, pag. 1980.
37. Forhandlingen fandt sted den 11. jan. 1996 (se »Folketingets forhandlinger 1995/96«, pag. 2585-2608). Undervisningsministeren lovede ved den lejlighed at afgive en redegørelse, der er aftrykt i »Folketingets forhandlinger, nr. 28B, 1996/97«, pag. 8333-8336.